

УДК 368.5: 631.11

А. В. Руснак,
д. е. н., доцент, професор кафедри економіки, Херсонська філія
Національного університету кораблебудування імені Адмірала Макарова, м. Херсон
А. С. Карнаушенко,
к. е. н., асистент кафедри економіки та фінансів, Державний вищий навчальний заклад
"Херсонський державний аграрний університет", м. Херсон
В. С. Петренко,
к. е. н., доцент кафедри обліку, фінансів та підприємництва,
Херсонський державний університет, м. Херсон

СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

A. Rusnak,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Economics,
Kherson Branch of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Kherson
A. Karnaushenko,
Candidate of Economic Sciences, Assistant Professor of the Department of Economics
and Finance, State Higher Educational Institution "Kherson State Agrarian University", Kherson
V. Petrenko,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting,
Finance and Entrepreneurship, Kherson State University, Kherson

INSURANCE OF RISKS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE

У статті проаналізовано основні показники діяльності страхових компаній, які спеціалізуються на страхуванні ризиків в аграрному секторі економіки України, розглянуто хронологію становлення нормативно-законодавчої бази із питань агрострахування. Обґрунтовано необхідність удосконалення чинного законодавства та відновлення державної підтримки страхування ризиків, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції. Досліджено сучасний стан ринку аграрного страхування й встановлено, що він знаходиться в незадовільному стані, потребує підтримки та популяризації серед сільськогосподарських товаровиробників. У результаті дослідження були виявлені основні проблеми, пов'язані з агрострахуванням такі як: слабка обізнаність виробників сільськогосподарської продукції про можливості страхування своїх ризиків; високі ціни на страхування; складність процедури укладення договорів страхування з державною підтримкою та відсутність субсидій за ними. Для вирішення наявних проблем було запропоновано таке: удосконалити чинну та розробити ефективну нормативно-законодавчу базу щодо страхування; ввести гнучкі програми агрострахування та можливості державної підтримки для регіонів з високо ризикованим сільськогосподарським виробництвом; знизити ціни на послуги страхування за рахунок діючої та ефективної системи державної підтримки; створити прозорі та рівні умови для всіх учасників ринку агрострахування; ввести обов'язкове страхування на 50% посівів найризикованіших культур; сформувані Український аграрний страховий резерв, кошти якого спрямовувалися б на покриття збитків за договорами страхування.

The article analyzes the main indicators of the activity of insurance companies, which specialize in insurance of risks in the agrarian sector of the Ukrainian economy, considers the chronology of the formation of the regulatory and legislative framework on the issues of agrarian insurance. The necessity of the improvement of the current legislation and restoration of the state support for the insurance of risks related to the production of agricultural products is substantiated. The present condition of the agrarian insurance market is investigated and it is found that it is in unsatisfactory

condition, it needs support and popularization among agricultural producers. As a result of the study, the main problems related to agrarian insurance were identified, such as: lack of awareness of agricultural producers about the possibility of insurance of their risks; high insurance prices; the complexity of the procedure for the conclusion of insurance contracts with state support and the absence of grant from the government for them. To solve existing problems, the following proposals were offered: to improve the effective legislation and to develop an effective legal and regulatory framework for insurance; to introduce flexible agrarian insurance programs and state support opportunities for regions with high-risk agricultural production; to lower prices for insurance services at the expense of an efficient and effective system of state support; to create transparent and equal conditions for all participants in the agrarian insurance market; to introduce compulsory insurance for 50% of crops with the highest risk level; to form the Ukrainian agricultural insurance reserve, the funds of which would be used to cover losses under insurance contracts.

Ключові слова: агростраховання, ризики виробництва, сільське господарство, державна підтримка, страховий ринок.

Key words: agricultural insurance, production risks, agriculture, state support, insurance market.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Основною та бюджетоутворюючою галуззю економіки України є сільське господарство, але воно також є найризикованішим виробництвом (70% доходів, якого залежить від природно-кліматичних умов). Це пояснюється особливістю виробничого процесу й тривалим періодом дозрівання та вирощування товарної продукції, під час яких продукт праці піддається впливу природних процесів. Рослинництво більше залежить від кліматичних умов, ніж будь-яка інша галузь сільськогосподарського виробництва. Протягом декількох місяців сільськогосподарські культури перебувають під абсолютним впливом метеорологічних чинників. Крім того, основним ресурсом виробництва в сільському господарстві є земля, а її природні характеристики тісно пов'язані з агрокліматичними умовами. На відміну від інших секторів економіки країни продуктивність землі не може бути точно розрахована, а її природний та економічний характер підлягає змінам під впливом різних чинників.

Основним інструментом управління і зниження бізнес-ризиків та компенсації понесених витрат в разі форс-мажорних обставин є страхування. У сучасних вітчизняних реаліях система агростраховання є малорозвиненою та непопулярною серед сільськогосподарських виробників, хоча територія нашої країни все більше піддається різним природним та стихійним лихам (посуха, надмірна вологість, град, мороз, вітер). Страхування надає виробникам сільськогосподарської продукції фінансовий захист у разі виникнення страхового випадку.

Сьогодні страхування сільськогосподарських ризиків в Україні є необхідним атрибутом цивілізованої, сучасної та ефективної системи управління, а також потребує державної підтримки та регулювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченням проблематики українського аграрного страхування займалися такі вітчизняні науковці: Александрова М.М., Мельник О.І. [1], Гудзь О.Є., Яцух О.О. [2], Луценко О.А. [3], Поливан Л.А., Приказюк О.В, Гречанюк Л.М. [4], Свістунова О.Н., Пантелєєва В.Д., Безуглова В.О., Крестьянінова В.В. та ін., але питання страхування в аграрній сфері виробництва залишається актуальним та потребує подальшого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є аналіз сучасного стану страхування в сільському господарстві та виявлення основних проблем, які гальмують процес його розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ЇХ ОБГРУНТУВАННЯ

Популяризація страхування в сільському господарстві є одним з найбільш складних елементів перехо-

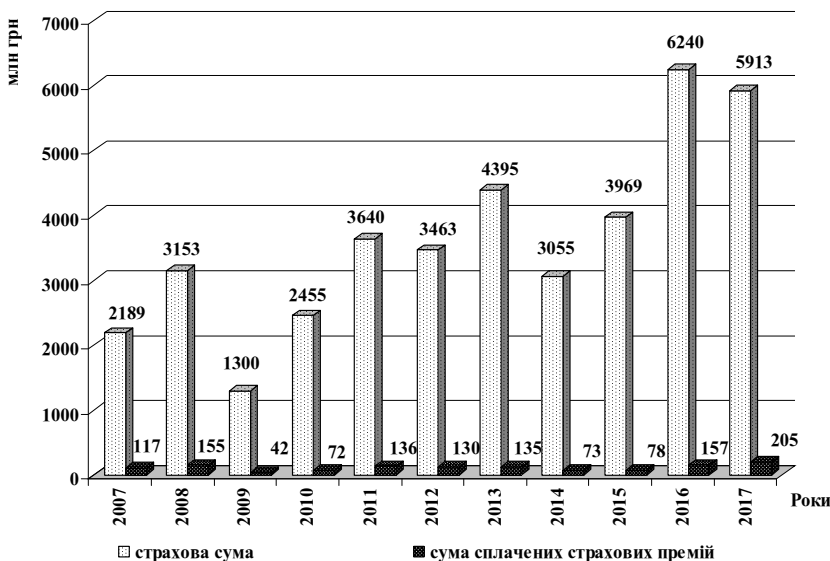

Рис. 1. Динаміка співвідношення страхових сум до сум сплачених премій, млн грн

Таблиця 1. Хронологія прийняття нормативно-законодавчої бази щодо страхування сільськогосподарських ризиків

Рік прийняття	Назва нормативного документу	Основні моменти нормативного документу
1	2	3
1993	Декрет КМУ «Про страхування» від 10.05.1993 р. № 4793	визначав основні поняття, пов'язані з ринком страхових послуг, основні принципи здійснення державного регулювання та нагляду за страховою діяльністю
2001	Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 рр.» [9]	у ст. 15 було зазначено, що частково страхові платежі з обов'язкового страхування врожаю с.-г. культур і багаторічних насаджень, яке здійснюється державними с.-г. підприємствами, а також врожай зернових культур і цукрових буряків с.-г. підприємств усіх форм власності, компенсується за рахунок держбюджету України в розмірі не менше 50% витрат, понесених цими підприємствами
2002	Постанова КМУ від 11.07.2002 р. № 1000 «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю с.-г. культур і багаторічних насаджень державними с.-г. підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків с.-г. підприємствами усіх форм власності» [10]	сільськогосподарські виробники, під час страхування врожаю сільськогосподарських культур та цукрових буряків, від встановленого переліку ризиків отримують з бюджету компенсацію 50 % страхових платежів. Але програма так і не запрацювала
2004	Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» [11]	узагальнено основні принципи та усі види державної підтримки сільськогосподарських виробників
2005	Постанова КМУ «Порядок використання коштів держбюджету, що спрямовуються для фінансової підтримки виробництва продукції тваринництва і рослинництва»	прописано механізм використання коштів для надання страхових субсидій виробникам сільськогосподарської продукції
2009	Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції» [12]	страхування ризиків загибелі (втрати) сільськогосподарської продукції (її частини) та капітальних активів проводиться в добровільній формі та здійснюється на основі договору та відмінює обов'язкову форму страхування врожаю сільськогосподарських культур сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності
2012	Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [13]	основний документ в аграрному страхуванні, визначає модель організації системи страхування с.-г. продукції з держпідтримкою та в якому прописано механізм надання субсидій через здешевлення страхових премій
2014	Концепція розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції	державна мала забезпечити формування необхідної інституційної структури та встановити оптимальний розподіл функцій між державним регулюванням та саморегулюванням
2014	Дорожня карта реформування добровільного страхування сільськогосподарської продукції на 2014-2015 рр. [14]	зменшує навантаження на держбюджет в частині відшкодування збитків виробникам сільськогосподарської продукції та забезпечує єдині умови роботи на ринку агрострахування всім його учасникам

мованість виробників сільськогосподарської продукції про його можливості, а також під час укладання договору страхування часто невірно оцінюється рівень страхового покриття [7]. У результаті настання страхового випадку сільськогосподарські виробники постають перед проблемою, що страхова сума не відповідає реальним втратам (рис. 1).

Сьогодні страхові компанії пропонують сільськогосподарським товаровиробникам у рамках добровільного страхування програми, що передбачають повний страховий захист їх майна. Такі програми охоплюють більшість ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств, а також з лізингом та кредитуванням. Але в Україні недостатньо якісних страхових продуктів, які б мали прозорі та прості правила страхування врожаю та безпосередньо отриманого в майбутньому прибутку, крім того відчувається недостатня державна підтримка — ці фактори стримують розвиток страхування в аграрній сфері виробництва.

Страхування сільськогосподарських культур в Україні є обмеженим інструментом, оскільки стосується лише виробництва та втрати прибутковості через природні та біологічні ризики. Страхування врожаю охоплює процес його зростання від часу посіву до досягання, проте не враховуються ризики, що виникають у майбутньому після збору.

На сьогодні сільськогосподарські виробники потребують не тільки компенсування втрати урожайності (за причини несприятливих умов природно-кліматичного характеру), а й комплексного

ду до стабільної економіки в аграрному виробництві. Роль страхування в забезпеченні захищеності аграрних підприємств від ризикових ситуацій складно переоцінити, оскільки це потужний фінансовий стабілізатор, що дозволяє компенсувати збитки, які виникають внаслідок настання несприятливих подій техногенного та природного характеру [5, с. 80—87]. У повній мірі це відноситься до страхування сільськогосподарських ризиків.

Рівень агрострахування в Україні становить всього лише 5—7%, в той час як у Польщі цей показник знаходиться на рівні 30%, в Німеччині — понад 60% в Італії — майже 80% [6]. Однією з найбільш очевидних причин, з якої агрострахування не стало ефективним інструментом фінансового захисту в галузі, є недостатня інфор-

страхування загального прибутку підприємства (наприклад, крім страхування урожайності страховий договір, може включати страхування від заниженої ціни зернотрейдерів, збитки від зберігання після збору врожаю або ринкові ризики). Тому формування та розробка комплексної програми страхування, яка б в повній мірі захистила майно та майнові інтереси сільськогосподарських підприємств, є першочерговим завданням для популяризації страхування в Україні. Такий комплексний продукт страхування повинен пов'язувати між собою ризики, що виникають у процесі банківського кредитування, матеріально-технічного забезпечення, маркетингової та виробничої діяльності аграрних підприємств і максимально покриває збитки від них.

Таблиця 2. Взаємодія суб'єктів агрострахування під час розробки комплексної програми для забезпечення страхового захисту

Сільськогосподарське підприємство	Держава	Страхова компанія
розробка комплексної програми страхування		
аналіз виробничої діяльності	здійснення інтеграції комплексної програми страхування в існуючу на підприємстві систему управління сільськогосподарськими ризиками	підготовка пропозицій щодо проведення необхідних запобіжних заходів з метою скорочення ймовірності настання страхового випадку та для зниження розміру можливих збитків
виявлення вразливих місць та визначення найбільш ймовірних загроз		оперативний супровід в процесі реалізації комплексної страхової програми

Подібна конвергенція фінансових інститутів, добре розвинена в західних країнах та, в першу чергу, повинна будуватися на ефективній державній підтримці страхування [8]. Правове регулювання та державна підтримка страхування сільськогосподарської діяльності в Україні розпочалася з прийняття Закону України "Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001—2004 рр." та Постанови КМУ "Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами усіх форм власності" (табл. 1).

Згідно з проаналізованими законодавчими актами можна дійти висновку, що українська нормативна база в повному обсязі не сформована та потребує документу, який б допомагав аграріям захиститися від можливих ризиків втрати майбутніх прибутків.

Слід зазначити, що програма державної підтримки введена ЗУ "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою" від 01.07.2012 р. № 4391 [13] у 2018 р. не виконує свого завдання, бо з державного бюджету не виділяються суми на субсидування для оплати частини страхового платежу (страхової премії) за договорами агрострахування для сільськогосподарських товаровиробників. У зв'язку з цим потрібно удосконалити чинну законодавчу базу для того, щоб вищезазначений закон ефективно працював на користь агровиробників. Страхові компанії, держава та підприємства повинні спільно розробити якісну комплексну програму страхування для сільськогосподарських підприємств (табл. 2).

Така технологія розробки комплексної програми страхування дозволить врахувати індивідуальні потреби, фінансові можливості, специфіку виробництва та комерційну діяльність сільськогосподарського підприємства.

В Україні за результатами 2017 р. [15] страхуванням сільськогосподарських ризиків мають право займатися 15 страхових компаній, які відповідно вимогам чинного законодавства

отримали ліцензію на здійснення страхування сільськогосподарської продукції (табл. 3).

Загальна сума страхових платежів у 2017 р. становила 259079,3 тис. грн Лідером серед отриманих страхових платежів є "Універсальна" — 50% від загальної суми (рис. 2).

У 2017 році загальна сума страхових виплат на користь аграрних підприємств становила 93588,5 тис. грн Лідер з страхових виплат є АСКА виплачено по договорах 57644,0 тис. грн, що становить 62% від загальної суми.

Динаміка сільськогосподарського страхування в Україні за останні роки наведена у таблиці 4.

Проаналізувавши дані в таблиці 4 можна зробити висновок, що ринок страхування сільськогосподарських ризиків поступово розвивається. Про це свідчить показник кількості компаній, який збільшився на 25% в порівнянні 2017 р. до 2015 р. Крім того, страхова сума збільшилася на 49%, сума сплачених страхових премій — на 162,8%. Але в 2017 р. порівняно з 2015 р. кількість договорів страхування зменшилася на 105 од. (9,9%).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У зв'язку з вищевикладеним можна виділити такі проблеми ринку агрострахування:

Таблиця 3. Основні компанії на ринку страхування сільськогосподарських ризиків у 2017 р.

№ з/п	Назва компанії	Сума страхових платежів, тис. грн	Приріст страхових платежів, тис. грн	Сума страхових виплат, тис. грн	Рівень виплат, %	Рівень перестраховування, %
1	2	3	4	5	6	7
1	Універсальна	129847,2	370,08	2,7	0,00	25,69
2	PZU Україна	41199,0	2,84	19860,3	48,21	74,49
3	Країна	20881,7	61,97	171,5	0,82	60,0
4	Інго Україна	20694,0	-4,30	2636,0	12,74	43,55
5	Українська Аграрно-страхова компанія	12006,5	20,05	1463,9	12,19	13,66
6	АСКА	9243,0	-81,20	57644,0	622,65	96,52
7	АХА страхування	8557,0	83,51	679,0	7,94	56,28
8	БРОКБІЗНЕС	5763,6	46,81	10730,8	186,18	35,17
9	Гардіан	2999,6	0,00	0,00	0,00	56,99
10	КРЕДО	2868,0	0,00	0,00	0,00	86,92
11	АРСЕНАЛ страхування	2555,0	-95,18	50,0	19,6	0,00
12	UPSK	934,6	158,46	29,0	3,10	0,00
13	ТАС СГ	686,9	27,27	71,1	10,35	9,81
14	ПРОВІДНА	616,0	-22,88	233,2	37,86	0,00
15	ОРАНТА-СІЧ	227,2	6,72	17,0	7,48	0,00
	Всього	259079,3	-	93588,5	36,12	-

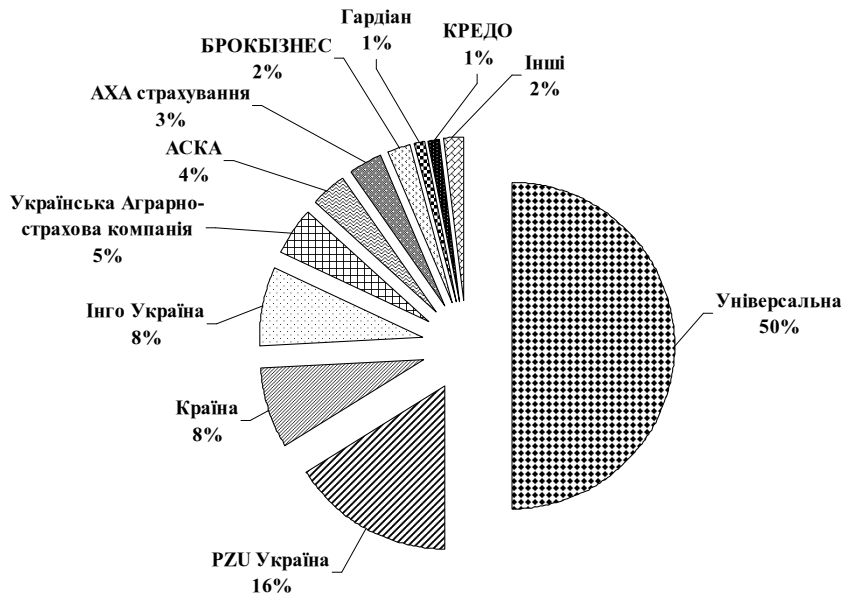

Рис. 2. Отримані страхові платежі в розрізі компаній, %

— недостатня інформованість виробників сільськогосподарської продукції про можливості та переваги страхування сільськогосподарських ризиків;

— відсутність єдиних стандартів при організації та проведенні сільськогосподарського страхування, в тому числі незалежна система оцінки збитку, що призводить до недобросовісного виконання страховиками обов'язків щодо виплати відшкодування;

— державні субсидії сільськогосподарським товаровиробникам носять номінальний характер, які не підкріплені статтями в державному бюджеті;

— високі витрати на страхування і відсутність різноманітних страхових програм, у тому числі недорогих, роблять сільськогосподарське страхування недоступним для великої кількості сільськогосподарських товаровиробників;

— відсутність єдиної лінійки страхових продуктів, в тому числі недорогих, за якими надається державна підтримка;

— відсутність страхових інструментів для покриття великих природно-кліматичних збитків.

Таким чином, у сформованій системі сільськогосподарського страхування існують значні проблеми і перешкоди, які гальмують її розвиток. Для поліпшення умов і вирішення наявних проблем в сфері агрострахування і з метою популяризації її серед сільськогосподарських виробників, потрібно:

— удосконалити чинну та розробити ефективну нормативно-законодавчу базу щодо страхування;

— розширити перелік ризиків для сільськогосподарських культур такими природними явищами, як тривалі зливи, рання поява сніжного покриву і промерзання верхнього шару ґрунту, льодова кірка;

— ввести гнучкі програми агрострахування та можливості державної підтримки для регіонів з високоризикованим сільськогосподарським виробництвом;

— знизити ціни на послуги страхування за рахунок діючої та ефективної системи державної підтримки;

— створити прозорі та рівні умови для всіх учасників ринку агрострахування;

Таблиця 4. Динаміка сільськогосподарського страхування в Україні за 2015–2017 рр.

Показники	Роки			2017 р. у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	
Кількість компаній, од.	12	11	15	125,0
Кількість договорів страхування, од.	1062	793	957	90,1
Застрахована площа с.-г. культур, тис. га	689	700	657	95,36
Страхова сума, млн грн	3969	6240	5913	149,0
Сума сплачених страхових премій, млн грн	78	157	205	262,8
Сума сплачених страхових премій на 1 га застрахованої площі, грн	113	231	311	275,2
Рівень виплат, %	12,9	44,2	36,1	279,1

— ввести обов'язкове страхування на 50% посівів найризикованіших культур;

— сформувані Український аграрний страховий резерв, кошти якого спрямовувалися б на покриття збитків за договорами страхування.

Отже, український аграрний бізнес вимагає не лише фінансової підтримки, а й створення сприятливих, стабільних та довгострокових умов для сільськогосподарських товаровиробників як у рамках всієї галузі, так і в галузі страхування.

Література:

1. Мельник О.І., Кульбачна Л.А., Жулім М.С. Аналіз сучасного стану страхового ринку в Україні. Електронне наукове фахове видання з економічних наук "Modern Economics". 7. — 2018. — С. 107—113.

2. Яцух О.О. Ринок агрострахування в Україні: перспективи та розвиток. Економіка та суспільство. 7. — 2016. — С. 866—872.

3. Луценко О.А., Поливана Л.А. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку аграрного страхування. Вісник Харківського національного технічного університету сільськогосподарства імені Петра Василенка. 191. — 2018. — С. 273—284.

4. Гречанюк Л.М. Страхування як метод ризик-менеджменту в агросфері. Науковий вісник НУБІП України. Серія: Економіка, Аграрний менеджмент, Бізнес. 244. — 2016. — С. 200—209.

5. Залетов О. М. Агрострахування як складова продовольчої безпеки. Науковий вісник НУБІП України. Серія: Економіка, Аграрний менеджмент, Бізнес. 200. — 2014. — С. 80—87.

6. Ринок агрострахування в Україні: проблеми і перспективи. Agronews веб-сайт. URL: <https://agronews.ua/node/84922> (дата звернення: 29.05.2018).

7. Перспективи розвитку агрострахування. Юридична газета Online. веб-сайт. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/perspektivi-rozvitku-agrostrahuvannya.html>

8. Інтерв'ю з А. Заріповим "В Україні не має культури страхування. Наше завдання змінити негативне ставлення". Пропозиція. веб-сайт. URL: <http://propozitsiya.com/v-ukraine-net-kultury-strahovaniya-izmenit-negativnoe-otnoshenie-eto-nasha-zadacha-andrey-zaripov> (дата звернення: 29.05.2018).

9. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001—2004 рр.: Закон України від 18.01.2001 р. № 2238-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2238-14>

10. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами усіх форм власності: Постанова КМУ від 11.07.2002 р. № 1000. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1000-2002-%DO%BF>

11. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>

12. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції": Закон України від 04.06.2009 р. № 1447. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1447-17>

13. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09 лютого 2012 р. № 4391-17. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>

14. Дорожня карта реформування добровільного страхування сільськогосподарської продукції на 2014—2015 рр. URL: <https://forinsurer.com/files/file00532.pdf>

15. Ітоги страхового ринка України за 2017 год. Insurance TOP. 1 (61). 2018. URL: https://forinsurer.com/insurancetop_61

References:

1. Mel'nyk, O.I. Kul'bachna, L.A. and Zhulim, M.S. (2018), "Analysis of the current state of the insurance market in Ukraine", Modern Economics, vol. 7, pp. 107—113.

2. Yatsukh, O.O. (2016), "Agri-insurance market in Ukraine: prospects and development", Ekonomika ta suspil'stvo, vol. 7, pp. 866—872.

3. Lutsenko, O.A. and Polyvana, L.A. (2018), "Current situation and prospects of development of the market of agrarian insurance", Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva imeni Petra Vasylenka, vol. 191, pp. 273—284.

4. Hrechaniuk, L.M. (2016), "Insurance as a risk management method in the agro-business", Naukovyj visnyk NUBIP Ukrainy. Serii: Ekonomika, Ahrarnyj menedzhment, Biznes, vol. 244, pp. 200—209.

5. Zalietov, O.M. (2014), "Agro-insurance as a component of food security", Naukovyj visnyk NUBIP Ukrainy. Serii: Ekonomika, Ahrarnyj menedzhment, Biznes, vol. 200, pp. 80—87.

6. Agronews (2017), "Agro-insurance market in Ukraine: problems and perspectives", available at: <https://agronews.ua/node/84922> (Accessed 15 Sept 2018).

7. Yurydychna hazeta (2015), "Prospects for the development of agri-insurance", available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/perspektivi-rozvitku-agrostrahuvannya.html> (Accessed 15 Sept 2018).

8. Zaripov, A. (2016), "Interview with A. Zaripov "There is no culture of insurance in Ukraine. Our task is to change the negative attitude"", available at: <http://propozitsiya.com/v-ukraine-net-kultury-strahovaniya-izmenit-negativnoe-otnoshenie-eto-nasha-zadacha-andrey-zaripov> (Accessed 15 Sept 2018).

9. Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine "On stimulating agricultural development for the period 2001—2004", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/en/2238-14> (Accessed 15 Sept 2018).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), Resolution "On approval of the procedure and rules for compulsory insurance of crop crops and perennial plants by state agricultural enterprises, grain crops and sugar beet production by agricultural enterprises of all forms of ownership", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1000-2002-%DO%BF> (Accessed 15 Sept 2018).

11. Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On state support for agriculture in Ukraine", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (Accessed 15 Sept 2018).

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2009), The Law of Ukraine "On amendments to some laws of Ukraine on improving state regulation of agricultural markets", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1447-17> (Accessed 15 Sept 2018).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On specifics of state-supported insurance of agricultural products", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4391-17> (Accessed 15 Sept 2018).

14. Forinsurer (2014), "Roadmap for the reform of voluntary insurance of agricultural products for 2014-2015", available at: <https://forinsurer.com/files/file00532.pdf> (Accessed 15 Sept 2018).

15. Insurance TOP (2018), "Results of the insurance market of Ukraine for 2017", available at: https://forinsurer.com/insurancetop_61 (Accessed 15 Sept 2018).

Стаття надійшла до редакції 20.09.2018 р.